

2023, 12 (2), 1212-1225 | Araştırma Makalesi

Budizm’de Kıssaların Önemi: Bazı Budist İnanış ve Uygulamaların Anlaşılmasına Dair Örnekler

Hammet ARSLAN¹

Öz

Budizm, MÖ altıncı yüzyılda verimli topraklarıyla ünlü Ganj vadisinde Budda’nın keşifleri çerçevesinde oluşmuş bir dindir. Budda, lüks bir hayat ve devamındaki altı yıllık bir arayışın sonucunda uzun bir meditasyon sonrasında aydınlanmıştır. O, bir takım uç tecrübeler yaşayarak ve yoğun zihinsel çaba sergileyerek keşfettiği orta yol tekniğini öğrencilerine aktararak öğretisini yaymaya çalışmıştır. Öğrencileri de ondan öğrendiklerini başka insanlara anlatmış, böylelikle ona inananların sayısı her geçen gün artmıştır. Budizm’in yayılışındaki en etkin unsurlardan birisi Budda’nın kullandığı anlaşılır dil ve üsluptur. Budda dinin temel ilke ve esaslarını etrafındakilere anlatırken sade bir dil kullanmıştır. Ayrıca karmaşık konuların daha iyi anlaşılmasını sağlamak için kıssalar, hikâyeler ve öyküler anlatmış; sık sık benzetmeler kullanmıştır. Böylelikle çevresinde toplanan insanların anlam dünyalarına daha iyi nüfuz edebilmiştir. Budda’nın birçok kıssa kullandığı bilinmektedir. Bunlardan en meşhur olanları arasında ‘zehirli okla yaralanan adam’, ‘kör adamlar ve fil’, ‘sal/sandal’, ‘hardal tohumu’ gibi örnekler sayılabilir. ‘Zehirli okla yaralanan adam’ hikâyesinde Budda, öğrencilerini vakitlerini ve enerjilerini açıklanması mümkün olmayan karmaşık ve metafizik konulara harcamamaları konusunda uyarmıştır. Bu hikâyede insanoğlunun önündeki mevcut hayati sorunlara yoğunlaşarak bunların çözümünü için çareler üretmeye gayret etmesi vurgulanmaktadır. Hint alt kıtasında ortaya çıkmış ve buradan bütün dünyaya yayılmış yaygın bir anlatı olan ‘körlerin fil tarifî’ hikâyesinde söz konusu toplumda, kültürde ve çevrede algılamının seviyesine vurgu yapılır. Bu hikâye, farklı bakış açısına sahip olan ve farklı düşünceleri savundukları için kavga eden grupları betimlemede kullanılır. ‘Sal’ hikâyesinde, Budist öğretisi olarak da bilinen *dharmay* çok iyi bir şekilde öğrenmenin, idrak etmenin ve içselleştirmenin önemi üzerinde durulur. ‘Hardal tohumu’ hikâyesinde, genel olarak dünyanın geçiciliği, dünya malına çok fazla ehemmiyet göstermeme, fiziksel ölümün evrensel bir hakikat olduğu üzerinde durulur. Bu örneklerden yola çıkarak kıssaların Budist inanç ve uygulamaların anlaşılmasındaki yeri ve önemini ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Budizm, Kıssa, Hikâye, Dhamma, Zehirli Ok, Fil

Arslan, H. (2023). Budizm’de Kıssaların Önemi: Bazı Budist İnanış ve Uygulamaların Anlaşılmasına Dair Örnekler . İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi , 12 (2) , 1212-1225 . <https://doi.org/10.15869/itobiad.1264465>

Geliş Tarihi	13.03.2023
Kabul Tarihi	29.06.2023
Yayın Tarihi	30.06.2023
*Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir.	

¹ Prof. Dr. Hammet ARSLAN, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İslami İlimler Fak, Felsefe ve Din Bil. Böl, Muğla, Türkiye, hammetarslan@gmail.com, ORCID:0000-0002-4703-9952

2023, 12 (2), 1212-1225 | Research Article

The Importance of Parables in Buddhism: Examples Related to the Understanding of Some Buddhist Beliefs and Practices

Hammet ARSLAN ¹

Abstract

Buddhism is a religion that was formed in the sixth century BC, within the framework of Buddha's discoveries in the Ganges valley. After a life of extreme luxury and a subsequent six-year pursuit, Buddha attained enlightenment. He tried to spread his teaching by patiently transferring the middle way technique to his students. His students also explained to other people what they had learned from him. Thus, the number of believers increased day by day. One of the most influential elements in the spread of Buddhism is the comprehensible language and wording used by Buddha. He used simple language to explain the basic principles of religion to those around him. Buddha also told parables, tales and stories to provide a better understanding of complex issues; often used metaphors or similes. Thus, he was able to better penetrate the minds of people gathered around him. It is known that Buddha used many short parables or stories. The most famous of these are 'the man injured with poisoned arrow', 'blind men and elephant', 'raft/boat', and 'mustard seed'. In the story of the 'man injured by a poisoned arrow', Buddha warned his disciples not to waste their time and energy on complex and metaphysical matters that cannot be explained. In the story of 'elephant description of the blind men', the level of perception in the society, culture and environment is emphasized. In the story of 'raft', the importance of learning, understanding and internalizing the dhamma is emphasized. In the story of the 'mustard seed', it is generally emphasized that the transience of the world, not paying too much attention to worldly goods, and that physical death is a universal truth. Based on these and similar examples, we will try to reveal the place and importance of parables related to understanding Buddhist beliefs and practices.

Keywords: Keyword, Keyword, Keyword, Keyword, Keyword, Keyword

Arslan, H. (2023). The Importance of Parables in Buddhism: Examples Related to the Understanding of Some Buddhist Beliefs and Practices . Journal of the Human and Social Science Researches , 12 (2) , 1212-1225 . <https://doi.org/10.15869/itobiad.1264465>

Date of Submission	13.03.2023
Date of Acceptance	29.06.2023
Date of Publication	30.06.2023
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

¹ Prof. Hammet ARSLAN, Muğla Sıtkı Koçman University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Philosophy and Religion Science, Muğla, Türkiye, hammetarslan@gmail.com, ORCID:0000-0002-4703-9952

Giriş / Introduction

Budizm, Hint alt kıtasındaki Ganj vadisinde MÖ altıncı yüzyılda Budda'nın keşifleri çerçevesinde oluşmuş bir dindir. Budda, Vedaların sarsılmaz otoritesi, Brahminlerin üstün konumu, katı kast sistemi, rutinleşen kurban ritüelleri gibi Hindu inanış ve uygulamalarını eleştirerek kendi öğretisini şekillendirmiştir. O, lüks ve yoksulluk tecrübesinden sonra keşfettiği orta yol tekniğini öğrencilerine aktararak öğretisini yaymaya çalışmıştır. Öğrencilerinin de ondan öğrendiklerini başka insanlara anlatmasıyla bu tekniğe veya öğretiye inananların sayısı her geçen gün artmıştır.

Budizm'in yayılışındaki en etkin unsurlardan birisi Budda'nın kullandığı anlaşılır dil ve üslup olmuştur. Budda dinin temel ilke ve esaslarını etrafındakilere anlatırken sade bir dil kullanmıştır. Ayrıca karmaşık konuların daha iyi anlaşılması maksadıyla kendisinden ders alınması gereken kıssalar (Türkçe Sözlük, 2005, s. 1169), Eğitici masal veya örnek alınacak söz anlamına gelen meseller (Türkçe Sözlük, 2005, s. 1377), hikâyeler ve öyküler anlatmış; tabii çevreden örnekler vermiş ve doğal yaşam alanından sık sık benzetmeler yapmıştır. Böylelikle çevresinde toplanan insanların anlam dünyalarına daha iyi nüfuz edebilmiştir. Kutsal metinlerde yer bulduğu üzere Budda'nın birçok kissa, mesel ve hikâye anlattığı, metaforlar ve mecazlar kullandığı, teşbihler yaptığı bilinmektedir. Bunların en meşhurları arasında 'zehirli okla yaralanan adam', 'körler ve fil', 'sal ya da sandal', 'hardal tohumu' anlatısı gibi örnekler sayılabilir. Biz burada söz konusu bu örneklerden yola çıkarak kıssaların, kısa hikâyelerin ya da mesellerin Budist inanç ve uygulamaların anlaşılmasındaki yeri ve önemini ortaya koymaya çalışacağız.

Zehirli Okla Yaralanan Adam

Budizm'le ilgili eserlerde ve araştırmalarda sıklıkla anlatılan bir hikâye olan 'zehirli okla yaralanan adam' anlatısı, doktrinel, felsefi ve manevi konuların ele alındığı Budist kutsal metinlerinden *Sutta Pitaka* (Arslan, 2015, s. 33-34; Conze, 1959, s. 62-83; Hinüber, 1996, s. 23-64) koleksiyonunun ikinci kısmını oluşturan ve orta uzunlukta 152 vaaız yer aldığı *Majjhima Nikaya* (Arslan, 2015, s. 34) bölümünde geçmektedir. Bu anlatı genel olarak âlemin mahiyeti, ölümden sonraki hayat, ruh ve beden tanımı, işlevi ve ruh-beden arasındaki ilişki gibi metafiziğe dair sorulara Budda'nın sessiz kalışıyla ilişkili olarak anlatılır. Buna göre, hiçbir işe yaramayan, lüzumsuz ve boş işlerle uğraşarak asıl ve önemli olan hususların gerçekleşmesini geciktirmemek gerekmektedir. Dolayısıyla çözüm odaklı işlemlere acilen girişmenin ne kadar önemli ve hayati olduğu ifade edilmektedir.

Hikâye, mesel ya da anlatı kutsal metinde şöyle tasvir edilmektedir (Cula-Malunkya-Sutta, *Majjhima Nikaya*, LXIII; *Further Dialogues of the Buddha*, s. 304-307):

Malunkya-putta isimli bir keşiş, kendi halinde ve sessiz bir inziva hayatı sürerken zihninde birbiri ardına bir takım karmaşık sorular uyanır. Zihnini kurcalayan bu problematik sorun ve hususların Budda tarafından net bir şekilde açıklanmadığını ve görmezden geldiğini düşünür. Keşişin zihnini meşgul eden çetrefilli sorular şunlardır: "Âlem ezeli midir, değil midir; Âlem sonlu mudur, değil midir; Ruh ve beden aynı mıdır, değil midir; Budda (Tathagata) ölümden sonra varlığını sürdürür mü, sürdürmez

mi?"³ (Cula-Malunkya-Sutta, Majjhima Nikaya, LXIII; Further Dialogues of the Buddha, s. 304-307). Keşiş kendi kendine 'Bütün bu hususların bana net bir şekilde açıklanmamış olmasını kabul etmiyorum.' der. Bunun üzerine Malunkyaputta, Budda'nın yanına gitmeye ve bütün bu hususları onun mantıklı, tutarlı ve anlaşılır açıklamalarıyla öğrenmeye karar verir. Hatta Budda'nın öğretisine dayalı kutsal yaşamı, bu soruların mantıklı bir şekilde açıklanması şartıyla sürdüreceğine dair kendi kendine söz verir.

Keşiş Malunkyaputta inziva hayatı yaşadığı yerde, bir akşam vakti meditasyon sonrasında Budda'nın yanına gider. Budda'nın yanına vardığında saygıyla önünde eğilir ve yanı başına oturarak şöyle der: "Saygıdeğer Budda, inziva halinde otururken şu problemler zihnimde uyandı. Bu konuları net bir şekilde hiçbir zaman açıklamadığını fark ettim. Şayet bunları makul şekilde açıklarsan senin yolunu takip etmeye devam edeceğim ve senin öğretilerinin aydınlığında kutsal yaşamımı sürdüreceğim. Ancak bunları mantıklı biçimde ve anlaşılır bir üslupla açıklamazsan takipçisi olduğum kutsal yaşamı terk edip sıradan bir birey olarak yaşamayı tercih edeceğim."

Bunun üzerine Budda şöyle der: "Ey Malunkyaputta, ben sana 'gel benim öğretilerimi takip et ve benim gösterdiğim kutsal yoldan git' dedim mi? Sana 'Âlem ezeli midir, değil midir; âlem sonlu mudur, değil midir; ruh ve beden aynı mıdır, ayrı mıdır; Budda (Tathagata) ölümden sonra varlığını sürdürür mü, sürdürmez mi?' gibi konuları açıklayacağıma dair bir vaatte buldum mu? Ya da sen başlangıçta bu problemler, karmaşık, çetrefilli konuları açıklarsan ortaya koymuş olduğun kutsal yoldan yürürüm dedin mi?"

Bu açıklamalardan sonra Malunkyaputta "hayır" diye cevap verir.

Bunun üzerine Budda: "O halde sen, ey akılsız ve kıt düşünceli adam, kimin isteklerini, arzularını veya yakınmalarını dile getiriyorsun? Şayet bir kimse senin bahsettiğin karmaşık sorular cevaplanmadıkça Budda'nın öğrettiği kutsal yolu takip etmeyeceğim derse, adamın ömrü son bulur ve bu sorular halen açıklanmamış veya cevaplanmamış bir şekilde varlığını sürdürmeye devam eder." diye sözlerini sürdürür.

Budda, dönemindeki yaygın bir anlatım yöntemini esas alarak, anlayışı kıt adamın konuyu daha iyi anlaması için oldukça çarpıcı, zihinlere kazınan ve Budizm'le özdeşleşen şu örneği verir: "Senin cevaplanmasını istediğin bu karmaşık ve çetrefilli sorular zehirli bir okla yaralanmış adamın durumuna benzer. Yani bu, yaralı adamın arkadaşları, dostları, akrabaları veya hizmetçileri onu tedavi edecek bir hekim getirmek istediklerinde yaralı adamın, 'bana bu oku atan kişinin asil bir savaşçı mı, bir brahmin

3 Budizm'de cevaplanamayan on dört soru, şu dört kategoride ve alt başlıkta ele alınır: 1) Dünyanın tarihsel süreç içerisindeki varlığına dair sorular, (i) dünya ezeli midir? (ii) ...ya da ezeli değil midir? (iii) ...ya da hem ezeli hem de ezeli değil midir? (iv) ...ya da ne ezeli ne de ezeli değil midir? gibi sorulara net cevaplar verilememektedir. 2) Sorulardan dördü de dünyanın uzaydaki varlığına dair sorulardır. Bunlar da (i) dünya sonlu mudur? (ii) ...ya da sonlu değil midir? (iii) ...ya da hem sonlu hem sonsuz mudur? (iv) ... ya da ne sonlu ne de sonsuz mudur? gibi sorulardan oluşmaktadır. 3) Sorudan ikisi ruh anlayışıyla ilgilidir. Bunlardan ilki —ruh bedenle özdeş midir?, ikincisi de —ruh bedenden farklı mıdır? sorularıdır. 4) Sorulardan son dördü de ölümden sonraki hayata dairdir. Bunlar da (i) Budda (Tathagata) ölümden sonra yaşamaya devam eder mi? (ii) ...ya da Budda (Tathagata) ölümden sonra yaşamaya devam etmez mi? (iii) ...ya da hem devam eder hem devam etmez mi? (iv) ... ya da ne devam eder ne de devam etmez mi? gibi sorulardan oluşmaktadır. Aynı metnin değişik bölümlerinde cevaplanamayan sorular on ve on altı adet olarak verilmektedir. Ancak bu sorulardan en yaygın bilineni verdiğimiz kategori şeklindedir.

mi, bir tüccar mı ya da bir işçi mi olup olmadığını öğrenmedikçe okun çıkarılmasına müsaade etmeyeceğim' demesi gibidir. Yine yaralı adamın 'bana oku atan kişinin adını, soyadını, sülalesini; boyunun uzun, orta ya da kısa mı; ten renginin koyu, esmer veya açık renkli mi; köyde, kasabada, ya da şehirde mi yaşadığını; oku atan yayın düz mü kavisli mi; okun yayının lif, bambu ipliği, kenevir veya ağaç kabuğu mu; okun sapının doğal mı, işlenmiş mi; okun uç kısmındaki tüylerin akbaba, leylek, şahin, tavus kuşu veya başka bir kuşa mı ait olduğunu; okun öküz, su aygırı, maymun bağırsağından yapılmış iple mi bağlı olduğunu; okun sıradan, kavisli, dikenli, dişli ya da zakkum ağacından yapılmış bir ok olup olmadığını öğrenmedikçe zehirli okun çıkarılmasına müsaade etmeyeceğim' demesi gibidir." Bu ve benzeri tarzda, o an için boş, işe yaramaz ve gereksiz soru silsilesiyle uğraşırken adam ölür ve sorular yine cevaplanmadan kalır. Tıpkı bunun gibi, bir kimse bu tür sorular cevaplanmadıkça Budda'nın öğrettiği kutsal yolu takip etmeyeceğim derse, adamın ömrü son bulur ve söz konusu sorular halen açıklanmamış bir şekilde varlığını sürdürmeye devam eder.

Budda özetle şöyle devam eder: "Senin bahsettiğin bu tarz sorular var olduğu müddetçe kutsal bir yaşam söz konusu değildir. Dünyada doğum, ölüm, hastalık, yaşlılık, üzüntü, matem, acı, çaresizlik vardır ve ben bunların bilinmesini sağladım. Benim açıklamadığım şeyleri açıklanmamış olarak kabul et. Peki, ben bunları neden açıklamadım? Çünkü bu gibi soru zincirinin beşeri manada ortaya konulmasının ulaşılmak istenilen hedefle alakası yoktur. Zira bu tür sorular kutsal yaşamın özüne ait değildir. Bunlar farkına varmaya, idrak etmeye, algıyı genişletmeye, gözü açmaya, arzudan uzaklaşmaya, acıyı dindirmeye, ızdırabı yok etmeye, sakinleşmeye, bağlardan kurtulmaya yol açmadığı için tarafımdan açıklanmamıştır. Ben, acının ne olduğunu, acının kaynağını, acının ortadan kalkabileceğini ve acıyı ortadan kaldıracak yolu ve yöntemi öğrettim. Bunlar başlıca hedefimizdir ve izlenecek kutsal yolun temelini (Cula-Malunkya-Sutta, Majjhima Nikaya, LXIII; Further Dialogues of the Buddha, s. 304-307) oluşturmaktadır."

Budist uzmanların ve bu konuda çalışan araştırmacıların hikâye hakkındaki yorumlarına göz atıldığında vurgulanan temel husus, Budda'nın, öğrencilerini vakitlerini ve enerjilerini açıklanması mümkün olmayan karmaşık konulara harcamamaları konusunda uyarmasıdır. Budda, bu tür sorular sorulduğunda sessiz kalmayı tercih etmiş ve onları daha önemli olan konulara yönlendirmiştir. Budda'ya göre hayat kısadır ve bu kısa hayat hakikate ulaşma noktasında hiçbir yararı olmayan metafizik tartışmalarla ve cevabı olmayan karmaşık sorularla geçirilmemelidir (Hanh & Kapleau, 1974, s. 42). Batıda etkin bir Budist mistik olan ve çokça esere imza atan Sangharakshita'ya göre, önemli olan zehirli okun nereden, ne şekilde, kimden geldiği değil, bir an evvel çıkarılıp, tedavi sürecinin başlatılmasıdır (Sangharakshita, 2004, s. 97). Buna göre hikâyeden çıkarılması gereken ders, insanoğlu önündeki mevcut hayati sorunlara yoğunlaşarak bunların çözümü için çareler üretmeye gayret etmelidir (Wright, 2009, s. 200; Wright, 1997, s. 14). Bu manada önemli olanın, Budist öğretiyi yani *dhamma* kurallarını takip etmek ve aydınlanmaya ulaşmak için gerekli çabayı göstermek olduğu vurgulanmaktadır. Kanaatimizce bu hikâyeye, bireysel ve toplumsal anlamda ilk olarak acil çözümlenmesi gereken problemlere yoğunlaşılması ve buna uygun adımlar atılması gerektiğini tavsiye etmektedir.

Körlerin Fil Tarifi

‘Körlerin fil tarifi’ hikâyesi, Hint alt kıtasında ortaya çıkmış ve oradan bütün dünyaya yayılmış yaygın bir anlatıdır. Hikâyenin anlamı ve içeriği, toplumdan topluma, kültürden kültüre, coğrafyadan coğrafyaya farklılık arz etmektedir. Hikâyeye dair anlatımlara Hindu, Budist ve Caynist kutsal metinlerinde rastlanılır. Körlerin fili tanımlaması olayı ayrıca Hinduizm’deki Tanrı tanımlaması için de kullanılır. Buna göre, Rig-Veda’daki (1.164.46) “Hakikat tektir, fakat bilgiler onu farklı isimlerle anarlar” pasajı bu manada değerlendirilir. (The Hymns of the Rigveda, 1973; Rig-Veda Sanhita, 1866-1888). Caynizm’deki “şartlı hüküm veya her hüküm görecelidir” (syadvada) öğretisi algılanan objelerin sayısız niteliklere sahip olduğuna, hakikatin çoğulcu mahiyetine ve karmaşık yapısına dikkat çektiği için bu çerçevede ele alınabilir. Yine “çok yönlülük” (anekantavada) öğretisine göre, tek bir özel ifade, varoluşun doğasını ve mutlak gerçeği tanımlamada yetersizdir (Yitik, 2005, s. 104-105; Jaini, 1998; Dundas, 2004, 123-136).

Körlerin fil tanımlaması olayında genellikle söz konusu toplumda, kültürde ve çevrede algılanmanın seviyesine vurgu yapılır. Hikâye genel olarak, doğuştan kör olan insanların ilginç bir hayvan olduğunu duydukları fili, değişik bölgelerine dokunarak tanımlama girişimi üzerine kurgulanır. Buna göre körlerden filin hortumuna dokunan onun iri bir yılana, kulağına dokunan yelpazeye, bacağına dokunan binanın sütununa, gövdesine dokunan duvara, kuyruğuna dokunan ipe, dişine dokunan da sivri uçlu bir mızrağa benzediğini ifade etmiştir (Goldstein, 2009, s. 492; Snyder & Ford, 1987, s. 12).

Kör insanların fili tasvir hikâyesinin Budizm’deki ilk örneği ve en yaygın bilinen şekli *Sutta Pitaka* koleksiyonunun şiir formatında yazılmış olan ve kendi içerisinde toplam on beş metinden oluşan *Khuddaka Nikaya* (Arslan, 2015, s. 34) kısmına ait bir metin olan Udana’da geçer (Udana, VI. 4; The Udana: The Solemn Utterances of the Buddha, 1902, s. 93-95; Ireland, 2007, 9, 81-84; Burlingame, 1922, s. 75-77; Gomez, 1976, s. 164; The Middle Length Discourses of the Buddha, 1995, s. 775 vd.). Olay kutsal metinde şöyle tasvir edilir:

Birkaç öğrenci Budda’ya gelerek “Kıymetli Budda, Savatthi’de yaşayan münzeviler ve öğrencilere rehberlik eden bilgilerden çoğu dünyanın sonlu olup olmadığı, ruhun ölüp ölmediği konusunda sürekli tartışıyorlar. Siz bu konuda ne dersiniz?” Budda onlara, aynı olaya farklı açılardan bakmasından ötürü olayın sadece bir yönünü kavrayan veya aynı şeyin muhtelif yönlerinden sadece birisini fark edip onu öne çıkarıp sunan doğuştan kör insanların fil tarifi örneğini verir. Bu hikâyeye göre kral, maiyetindeki hizmetçilere bütün ülkeyi dolaşmalarını ve doğuştan kör olanları getirmelerini emreder. Kral, saraya gelen körleri büyük bir odaya aldırır. Onların olduğu odaya bir fil getirir ve onlardan file dokunarak onu tanımlamalarını ister. Kör adamlar file dokunduktan sonra kral onlara tek tek filin neye benzediği sorar. Körlerden filin başına dokunan fili toprak testi, kulağına dokunan yayvan bir sepet, dişine dokunan sivri bir saban, bedenine dokunan buğday ambarı, ayağına dokunan sütun, sırtına dokunan havan, kuyruğuna dokunan havan tokmağı, kuyruk ucuna dokunan fırça diye tarif etmiştir. Körler filin neye benzediğine dair kendi aralarında bir fikir birliğine varamamış ve bu konuda birbirlerine sorular yöneltmeye başlamışlardır. Hatta “fil şöyledir, fil böyledir, fil şuna benzer, hayır öyle değildir, hayır ona benzemez” diye tartışmaya koyulmuşlardır. Onların tartışarak doğruyu arayış çabaları kralı memnun etmiştir.

Budda bu olaydaki körleri, özü itibarıyla cahil olup bilgelik taslayanlara benzetmiştir. Bu tür kimseler farklı bakış açısı, görüş ve düşüncelere zihinlerini ve gözlerini kapamışlardır. Gözleri körelmiş ve zihinleri kapanmış insanlar mahiyeti itibarıyla tartışmacı, kavgacı ve geçimsizdir. Onlar kendi bildikleri tek doğrunun, her şeyi kuşatan evrensel bir doğru olduğunu düşünürler. Oysa bildikleri tek bir doğrunun, bütünü sadece bir parçasına ait olduğunu fark edemezler.

Budizm'de fil hikâyesi farklı bakış açısına sahip oldukları ve farklı düşünceleri savundukları için kavga eden grupları betimlemede kullanılır. Budda, yanlış yola sapanlar için iki kez kör adamların bir fili tarifi örneğini verir. Buna göre belli bir düşüncenin savunucusu olanlar diğer düşüncelere muhalif duruş sergilerler. Her biri kendi görüşünün doğruluğunu savunmak için münakaşa ve kavga eder. Bu tür kimseler olayın sadece bir tarafını görebilirler (Udana, IV. 5; The Udana, 1902, s. 57-58). Bu da doğruya ve hakikate farklı yönden bakışın ne kadar önemli olduğunun anlaşılması açısından dikkat çekicidir.

Körlerin fil tasviri hikâyesi genel olarak hakikatin ve yanlışın ne olduğunu göstermek veya anlatmak için kullanılmıştır. Buna göre kişinin öznel deneyimleri gerçeği yansıtabilir ancak bu deneyim sınırlı ve bütünselliği tam anlamıyla yansıtmıyor olabilir. Bu hikâye rölativizm ve hakikatin açıklanamayan mahiyetine; çelişkili teorilerde uzmanların farklı görüşlerinin ne kadar önemli olduğuna; olaylara daha derinden bir bakış açısının gerekliliğine; aynı gözlem nesnesindeki farklı bakış açılarına saygı duyulmasına vurgu yapmaktadır. Hikâyede olaylara farklı yönlerden bakabilmenin durumun kapsamlı bir şekilde anlaşılabilirliğine ne ölçüde katkı sağlayabileceğine dair ciddi bir mesaj verilmektedir.

Sal veya Sandal Hikâyesi

Budizm'in yaygın olarak bilinen anlatılarından birisi olan sal hikâyesi, *Sutta Pitaka* koleksiyonunun *Majjhima Nikaya* bölümünde yer alan *Alagaddupama-Sutta*'da geçer. Burada Budda, kelime anlamı itibarıyla "yol, yöntem, yaşam tarzı, fenomen, olgu, olay ve eşya" anlamına gelen (Kalupahana, 1986, s. 15-16) fakat genellikle Budist öğretisi olarak bilinen *dhammayı* çok iyi bir şekilde öğrenmenin, idrak etmenin ve içselleştirmenin önemi üzerinde durur. Zaten hikâyenin anlatılış nedeni, Arittha isimli bir keşişin *dhammayı* yanlış anlaması ve yanlış düşüncelere sapmasıdır. *Dhammayı* özensiz ve dikkatsiz bir şekilde öğrenmeye çalışan kişinin durumu, bir amaç için yılan arayan ve yılanı bulunca onu doğru yerden tutmadığı için elini yılan ısırın kişinin durumuna benzetilir (<https://www.accesstoinight.org>, 2023)). Sal hikâyesi de bu olayın hemen ardından anlatılır.

Budist kutsal metninde geçen hikâye şöyledir (Alagaddupama-Sutta, Majjhima Nikaya, XXII; Further Dialogues of the Buddha, 1926, s. 90-100):

"Ey keşişler, sizlere *dhammayı*, sırtta taşınan bir eşya değil nehri karşıya geçmek için kullanılan bir araç olan sal veya sandal ile karşılaştırarak açıklayacağım. Yolda yürüyen bir adam düşünün. Bu adam bir anda büyük bir nehirle karşılaşır. Nehrin bu tarafı tehlikeli, korkunç ve riskli, öbür tarafı ise güvenli ve risksizdir. Ancak etrafta adamın nehri geçebileceği ne bir köprü ne de bir sal veya sandal vardır. Adamın aklına bir sal yapma fikri gelir. Buna göre etraftan değişik ağaç dalları, otlar, yapraklar toplayıp, bunları sarmaşıkla birbirine bağlayarak basit bir sal yapar. Elleri ve ayaklarını da sal

küreği olarak kullanarak karşıya geçmeyi başarır. Karşıya geçtikten sonra adam, yaptığı salın işine ne kadar da çok yaradığını düşünür. Bu sal sayesinde ve ellerini, ayaklarını kürek gibi kullanarak nehrin karşı kıyısına yani güvenli bölgeye geçişini düşünür. Kendi kendine, yoluna, dallardan ve sarmaşıktan yaptığı sandalı veya salı kafasının üzerinde veya sırtında taşıyarak devam edip etmemesi gerektiğini düşünür. Buddha, 'Ey keşişler! Adam bu düşüncedeiken ve bu kararı almaya çalışırken, sala yapılması gereken şeyi mi yapıyor? diye sorar. Keşişler, 'Hayır' saygıdeğer Buddha cevabını verir. Bu durumda adam, kendisini tehlikeden kurtaran salı ne yapmalıdır? Adam salın işine çok fazla yaradığını, kendisini ölümden kurtardığını kabul ederek onu kıyıda bıraksa ya da nehre salıverse ve yoluna devam etse ne olur? Adam bu yönde bir karara vararak veya böyle yaparak sala yapılması gereken şeyi yapmış olur. Ey keşişler tıpkı bu sal gibi ben de size, kurtuluş yolu olan *dhammayı* öğrettim. Siz de *dhamma* sayesinde korkusuz, güvenli bölgeye ulaştığınızda *dhammayı* terk edebilir ve yolunuza onsuz devam edebilirsiniz." (Alagaddupama-Sutta, Majjhima Nikaya, XXII; Further Dialogues of the Buddha, 1926 s. 94-95).

Budist kutsal metninden aktardığımız bu hikâye hakkında birçok yorum yapılmıştır. Buna göre *dhamma*, aydınlanmaya ulaşınca terk edilebilecek geçici bir araç mıdır? Hikâyeden anlaşıldığı üzere Budist öğretisi (*dhamma*) insanları arzulan hedefe götürme noktasında bir araçtır. Bu açıdan öğretisi ve uygulama nehirde karşıya geçmeyi sağlayan bir sal gibi tanımlanır. Hedefe ulaşınca ise tıpkı salın bir yük olarak sırtta taşınmaması gibi öğretisi de bir tarafa bırakılabilir. Buddha, insanın bulunduğu sahilin 'ben merkezli varoluş' olduğunu karşı sahilin de benlikten sıyrılmış bir şekilde ulaşılması gereken hedef olduğunu ifade eder. Hikâyede anlatılan salın temel amacı insanı güvenli bölgeye taşımaktır. Buradan anlaşıldığı üzere sal işlevseldir ve onun işi bitince terk edilir. Bir başka yoruma göre, Buddha öğrencilerine eşyaya çok fazla bağlanmalarını, dünyanın geçici arzu, istek ve ilişkilerine çok fazla bel bağlamalarını tavsiye etmiştir (<https://psychology-spot.com, 2023>).

Söz konusu sal hikâyesiyle ilgili olarak kaynaklarda ilave yorumlar ve açıklamalar yer almaktadır. Bazı insanlar işlevsel bağlamda basitçe yapılmış salı beğenmeyip daha büyük bir kayık veya tekne yapma arayışına girerler. Onlar, riskli ve güvensiz sahilde geçirdikleri süreyi uzatmaktan başka bir şey yapmazlar. Bu tür kimseler, öğretisi hakkında zihinlerinde kuşku olan insanlara benzetilir ve onların oldukları yerden bir adım dahi kıpırdayamayacakları ifade edilir. Bazıları da dal ve sarmaşıktan yapılan salın gösterişsiz olduğunu düşünerek onu boyama ve güzelleştirme gayretine düşerler. Onların da sala asla binmeyip, nehrin güvensiz ve riskli tarafında kalmaya devam ettikleri yorumu (<https://psychology-spot.com, 2023>) yapılmaktadır.

Budist düşünce ve yaşam tarzı dikkate alındığında, hikâyede örnek verilen sal sadece maddi unsurlar değildir, o aynı zamanda insanın potansiyelini kullanmasına engel olan bütün şeylerdir. Bazı yorumlara göre, bu hikâye Buddha'nın öğretisinin nasıl anlaşılması ve uygulanması gerektiği hakkındadır. Çünkü sal hikâyesi birileri tarafından Sekiz Dilimli Yolu, temel ahlaki ilkeleri, hatta bir bütün olarak Buddha'nın öğretisini görmezden gelmeye bir mazeret olarak sayılabilir (O'Brien, 2020).

Çinli bir keşiş olan Hsuan Hua'nın yorumuna göre sal, doğum-ölümde oluşan acılar denizini geçmek için kullanılır. Doğum-ölüm sona erince sal bir kenara bırakılmalıdır. Sal bir kenara bırakılmazsa ayak bağı olur. Aynı şekilde *dharma* da bir kenara

konulmazsa ayak bağı olur. *Dharmaya* bağlılık bir kimseyi hastalık gibi etkiler. Oysa asıl olan, bizatihi hastalıklardan kurtulmaktır. Doğum-ölüm zincirinin sona ermesi için *dharmalar* bir kenara konulmalıdır. Böylelikle insan, bütün ayak bağlarından kurtulmalıdır (Hua, 2002, s. 63-67).

Farklı bir bakış açısına sahip olan D. Keown'a göre, hikâyede zikredilen *dhamma*/öğreti, sal değil karşı sahibidir. Ona göre bu hikâyede kastedilen, aydınlanmaya ulaşıncı öğretinin terkedilmesi değildir. Kastedilen öğreti hakkındaki yanlış düşüncelerin terkedilmesidir (Keown, 1992).

Sal hikâyesi farklı Budist kaynaklarda birbirinden değişik anlatılarla sunulur. Mahayana kutsal literatürü içerisinde yer alan Diamond Sutra'da "...korkusuz *bodhisattvalar dharmaya* sarılmazlar, az veya çok hiçbir *dharmaya*...Bu, Budda'nın '*Dharma* öğretisi bir sal gibidir. *Dharmaların* gitmesine ne kadar izin verirsen, hiç *dharma* kalmaz.' sözünün ardında gizli olan anlamdır." (The Diamond Sutra, 1974, s. 97 vd.). Metindeki bu ifadeler farklı biçimde yorumlanmıştır. Bilge bir *bodhisattva*, *dharma* öğretisini işine yarayacağı ölçüde tanır, benimser, kabullenir ve uygular. İşini tamamladıktan ve hedefine ulaştıktan sonra da ondan kurtulur. Yukarıda zikredilen '*dharma* kalmaz' ifadesi dünyevi maddeler veya diğer dini geleneklerin öğretisi olarak anlaşılır. Metindeki bağlamdan hareketle *dharma* öğretisinin görmezden gelinmesi düşüncesi yanlıştır. Zaten Budda, metin genel olarak ele alındığında, bazı kavramlara bağlı kalınmamasını tavsiye eder. Dolayısıyla metin üzerindeki kavramsal analizler yetersiz kalacaktır (O'Brien, 2020). Kanaatimizce hikâyede, gelişim, ilerleyiş ve yükseliş için ayak bağı olan gereksiz yüklerden ve ağırlıklardan kurtulmanın hedefe ne ölçüde hızlı götürüleceğine dair bir yaklaşım sunulmaktadır.

Hardal Tohumu

Bu hikâye veya örnek, *Khuddaka-Niyaka* koleksiyonunun on altı bölüm ve yetmiş üç özlü şiirden oluşan ve keşişlerin başlarından geçen örnek olayların aktarıldığı *Therigatha* bölümünde geçer. Ayrıca hikâyenin verdiği mesajlara *Khuddaka-Niyaka* koleksiyonu içerisinde yer alan ve ahlâkla ilgili 423 beyit ihtiva eden meşhur Budist metni *Dhammapada*'da vurgu yapılır. Genel olarak dünyanın geçiciliği, dünya malına çok fazla ehemmiyet göstermeme, fiziksel ölümün evrensel bir hakikat olduğu üzerinde durulur. Çünkü dünya malına çok fazla anlam yüklenmesi ve insanoğlunun hiç ölmeyeceğini düşünmesi acı ve ızdıraba yol açar.

Hardal tohumu hikâyesi kutsal metinde şöyle anlatılır (Therigatha, X; Therigatha: Psalms of the Early Buddhists, 1909, s, 106-110; The Elders' Verses II: Therigatha, 1995, Burlingame, 1922, s. 92-94):

Budda'nın bizatihi keşfettiği öğretisini yaymaya devam ettiği süreçte Antik Hint krallığı Kosala'nın başkenti olan, günümüzde Nepal sınırına yakın bir bölgede konumlanan ve Shrivasti olarak bilinen Savatthi'de yaşayan ve varlıklı bir adamın eşi olan Kisa Gotami adında bir kadın vardı. Gotami'nin, çok sevdiği ve gözünden bile sakındığı tek bir oğlu vardı. Oğlunun ansızın ölmesi üzerine ne yapacağını şaşırarak Gotami etrafındaki akrabalarından, dostlarından, arkadaşlarından yardım istemiştir. Onun üzüntüsünden kaynaklanan çırpınışları gören etraftaki insanlar kadının delirdiğini düşünmüşlerdir. Bulunduğu çevreden yaşlı bir adam ona, Budda'ya gitmesini ve Budda'nın kendisine yardımcı olabileceğini söylemiştir. Kadın çaresizlik içerisinde Budda'nın yanına koşmuş

ve çocuğunu hayata döndürecek bir ilaç vermesi için ona yalvarmıştır. Buddha ona “çocuğunu sadece, evlerine hiç ölüm girmemiş bir aileden bir tane hardal tohumu getirmesi şartıyla geri getirebileceğini” söylemiştir. Kadın hiç vakit kaybetmeden Buddha’nın şartını yerine getirebilmek için çevredeki bütün köyleri, kasabaları kapı kapı dolaşmaya başlamıştır. Çaldığı kapılardan hiç birisinde aradığını bulamamıştır. Dolayısıyla ölümün uğramadığı bir ev bulamamanın üzüntüsüyle Buddha’nın yanına eli boş dönmüştür. Buddha, kadının yaşadığı bu bireysel tecrübeden hareketle ona ölümün anlamını ve hakikatini anlatmıştır. Kadın da Buddha’nın anlattığı hakikate inanarak, onun öğrencisi olmuş, öğretisini takip etmiş ve manastır yaşantısını sürdürmüştür.

Sutta Pitaka koleksiyonunun muhtelif konularına göre 56 grupta 7762 özlü söz (sutta) içeren *Samyutta Nikaya* (Arslan, 2015, s. 34) kısmında anlatıldığı üzere Kisa Gotami oğlunun ölümünün şokunu Buddha’nın mantıklı açıklamalarıyla kısmen atlattığı bir şekilde Budist manastır sistemine bir keşişe olarak dahil olmuştur. Bütün dünyevi işleri terkederek, üzerinde keşişe kıyafeti ve elinde bir dilenci kasesi ile manastıra uygun bir yaşam tarzı sürdürmeye gayret etmiştir. Bir gün elinde yiyecek kasesiyle günlük beslenme ihtiyacını karşıladıktan sonra bir korulukta inzivaya oturmuştur. Bu inziva esnasında kötü varlık Mara onun korku, üzüntü, endişesini yeniden uyandırmak istemiş ve onu inziva oturduğundan uzaklaştırmak istemiştir. Mara ona “oğlunun ölümünü ne çabuk unuttuğunu, üzüntüsünün ne kadar hızlı geçtiğini, korulukta yalnız başına oturarak bir erkek mi beklediğini” sormuştur. Kisa Gotami bu sözlerin insanları yollarından saptıran kötü varlık Mara’ya ait olduğunu fark etmekte gecikmemiştir. Bunun üzerine “oğlunun ölümüyle kaplanmış üzüntülü geçmişi geride bıraktığını, artık üzülmediğini, ağlamadığını, karanlığın yok olduğunu, ölüm korkusunu yendiğini, huzursuzluğun kendisinden uzak olduğunu” (The Connected Discourses of the Buddha, 2000, 223-224) ifade etmiştir.

Samyutta Nikaya’da aktarılan bu hikâye, diğer Budist kutsal metinlerinde de yer bulmuştur. Konuyla ilgili olarak Budizm’in en önemli kutsal metinlerinden birisi addedilen Dhammapada’da şöyle denilir (Dhammapada, VIII. 114; XX. 287; Kaya, 1999, s. 94, 116; The Dhammapada, 1950, s. 97, 150): “Sonsuzluk yerini gören kişinin bir günlük yaşamı, sonsuzluk yerini göremeyen bir kişinin bin yıllık yaşamından daha iyidir.” Yine aynı metinde yer alan “Çocuklara ve sığır sürülerine düşkün olan kişiyi, uyuyan bir köyü selin alıp götürmesi gibi ölüm gelir ve alır götürür.” ifadesi bu bağlamda oldukça dikkat çekicidir. Kanaatimizce hikâyede öne çıkan hususlardan birisi de, insanın var oluşunun yani doğum, gençlik, yetişkinlik, yaşlılık ve ölüm gibi başlıca gelişim süreçlerinin tabii bir yasa biçiminde kabullenilmesi ve bu sürecin ölümlerle sonlandığı dünyaya gelen her canlı için değişmez bir ilke olduğudur.

Sonuç

Budizm, MÖ altıncı asırda antik kutsal metinler Vedaların sarsılmaz otoritesinin ve din adamları sınıfını oluşturan Brahminlerin konumlarının oldukça güçlü olduğu bir ortamda ortaya çıkmıştır. Buddha, lüks ve şatafat ile aşırı yoksulluk, sefalet ve açlık gibi iki uç yaşam tarzını tecrübe ettikten sonra kendine özgü orta yol tekniğini keşfetmiştir. Bu yeni teknik hem bir takım keşifleri hem de mevcut geleneğe yönelik eleştirel bakış açısını ihtiva etmekteydi. Bu manada özellikle döneminin en etkin yönlendiricisi olan kutsal metinleri, din adamlarını eleştiriye tabi tutmuş; icra edilen ritüellerin anlamsızlığını dile getirmiştir.

Budda'nın keşfettiği teknik ve bunun insanlara aktarımı geleneksel kültürden bir kopuş olarak yorumlanabilir. Bu kopuş sürecinde insanların hem bir arayış içerisinde olmaları hem de yeni bakış açısına ve yorumlara hazır olmaları önemli addedilmektedir. Bunların yanı sıra Budda'nın keşiflerini anlatış sürecinde kullandığı üslup ve anlaşılır dil Budist öğretinin yayılması sürecini ciddi ölçüde hızlandırmıştır. Budda etrafında toplanan insanlara öğretisini anlatırken onların anlayabileceği bir tarzda konuşmuş, sık sık içinde yaşanan tabiattan örnekler vermiştir. Bu çerçevede anlatımı daha etkili kılmak ve anlaşılmayı kolaylaştırmak için kıssalar, meseller, kısa hikâyeler, öyküler anlatmış, mecazlar, metaforlar kullanmış ve benzetmeler yapmıştır. Budist kutsal metinlerinde bu yönde yüzlerce örneğe rastlamak mümkündür.

Budda'nın öğretisini, insanların zihninde anlamlı ve anlaşılır hale getirmek için yararlandığı anlatım tarzlarından birisi olan kıssalar veya kısa hikâyelerden bazıları yaygın bir şekilde bilinmektedir. Bu tür anlatıları, hem halk arasında sözlü anlatımın yanı sıra, gazete, broşür ve dergilerde hem de Budizm'e dair akademik çalışmalarda görebilmek mümkündür. Hatta bunlardan bazıları, özellikle de körler ve fil anlatısı, farklı dinlerde dahi anlaşılması zor olan hususların aktarımı sürecinde kullanılmış ve nesilden nesile aktarılmıştır.

Budda, etrafında toplanan ve keşfettiği tekniği anlamak ve takip etmek isteyen insanlardan acilen içinde buldukları soruna yönelmelerini ve sorun üzerine yoğunlaşmalarını istemiştir. Zira içinde bulunulan sorun, hayati bir mesele olup başka konularla ilgilenmek hayati konunun üzerinin örtülmesi anlamına gelmektedir. Budda içinde bulunulan durumun ehemmiyetini kavramları için takipçilerine "zehirli okla yaralanan adam" kıssasını anlatmıştır. Burada ilk yapılması gereken şey, adamın sırtından oku çıkarmak ve yaralının iyileşmesi için gerekli tedaviye başlamaktır. Dolayısıyla ölümle kalım arasında bir noktada iken hem zihinsel hem de fiili anlamda gereksiz konularla uğraşılması anlamsızdır. Bu örnekten hareketle Budda öğrencilerine ilk olarak insanın içinde bulunduğu acı ve ızdıraptan kurtulmasını tavsiye etmiş; cevabı bulunmayan gereksiz sorularla zihnin meşgul edilmemesini önermiştir.

Budist kıssalardan dikkat çeken bir başkası da "körler ve fil" anlatısıdır. Bu hikâye hem Hint alt kıtasındaki diğer dini geleneklerde hem de bölge dışındaki gelenek ve kültürlerde anlatılmaktadır. Burada verilen mesaj, insanoğlu daima farklı bakış açısına sahip olmalıdır. Tıpkı fiili farklı şekillerde tanımlayan körler gibi tek bir konunun farklı yönlerinin olabileceği ihtimali göz ardı edilmemelidir. Aslında bu durum, söz konusu geleneğin takipçileri arasında tartışma, kavga, dışlama konusunu gündeme getirebileceği gibi öte yandan var olan hususun zenginliğini de gözler önüne serebilir. Farklı bakış açısının imkânı ve onlara saygı duyulması gerektiği hususu körlerin fil tanımlaması kıssası ile aktarılmıştır.

Budda, öğrencilerine mevcut durumun dikkate alınması, var olan imkânların kullanımı ve gereksiz yüklerden kurtulmanın önemine dair "sal" örneğini vermiştir. Buna göre insan içinde bulunduğu sıkıntılardan, acı ve ızdıraptan kurtulmak için Budist öğreti ve uygulamaları takip etmelidir. Bu, debisi yüksek bir nehri, kıyıda acilen yapılan sal ile geçmeye benzetilir. Nehri geçince salın durumun ne olacağı sorusu, acı ve ızdıraptan kurtulunca öğretinin sürdürülüp sürdürülmeyeceği tartışmasını gündeme getirmiştir. Aslında bu kıssanın anlatımı hem Budizm konusunda araştırma yapan bilim insanları hem de Budizm'e inanan düşünürler arasında fikir ayrılığına yol açmıştır. Genel

yorumlama biçimine göre, insanların dünya malına bağlanmaları, sıradan haz, arzu ve isteklerine çok fazla sarılmamaları ve bunların geçiciliğinin farkında olmalarının gerektiği yönünde bir mesaj verilmektedir.

Budizm'in temel ilke ve anlayışlarından birisi olan bir diğer husus da fiziki ölümün mutlaka gerçekleşeceğidir. Her ne kadar insanlar sevdiklerinin ölümünü kabul etmek istemese de bu kaçınılmaz bir hakikattir. Buddha, ölümün hakikat oluşunu, biricik evladının ölümünü kabullenmek istemeyen bir annenin feryadını anlaşılır bir dille yatıştırmak için anlattığı "hardal tohumu" kıssası ile takipçilerine aktarmıştır. Buna göre ölüm, köyde ve şehirde her nerede yaşıyor olursa olsun bütün insanların karşılaştığı bir hakikattir.

Bütün bu kıssalar, meseller, öyküler, hikâyeler veya anlatılar Budizm'in ortaya çıktığı geleneksel yapı içerisinde varlığını sürdürmesi ve gelecek nesillere aktarılması sürecinde etkin olmuştur. Zira yeni bir tekniğin insanların zihin dünyasında ve gündelik yaşantısında yer bulabilmesinin temelinde, kullandığı anlaşılır dilin yattığını bu örneklerde görebilmek mümkündür. Bu yüzden Budist öğretinin, inanç esaslarının ve başlıca uygulamaların anlaşılması sürecinde bu tür anlatıların önemli olduğu dikkati çekmektedir.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	* Bu makale, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından 10-12 Ekim 2019 tarihinde gerçekleştirilen I. Uluslararası Din Ve İnsan Sempozyumu'nda sözlü olarak sunulan ve tam metni yayımlanan "Kıssaların Diliyle Budizm: İnanç Ve Uygulamalar Üzerine Bazı Örnekler" adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir * Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Ithenticate
Etik Bildirim	itobiad@itobiad.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	* This article is the revised and developed version of the published conference presentation entitled "Kıssaların Diliyle Budizm: İnanç Ve Uygulamalar Üzerine Bazı Örnekler", orally delivered at the I. International Religion and Human Symposium 10-12 October 2019. * It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Ithenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	itobiad@itobiad.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Kaynakça | References

- Arslan, H. (2015). *Kutsal Metinlere Göre Budizm'de Manastır Hayatı*, İzmir: Tıbyan.
- Burlingame, E. W. (1922)., *Buddhist Parables*, Translated From The Original Pali By E. W. Burlingame, New Haven: Yale University Press.
- Conze, E. (1959). *Buddhist Scriptures*, London: Penguin.
- Dundas, P. (2004). "Beyond Anekantavada: A Jain Approach to Religious Tolerance". *Ahimsa, Anekanta, and Jainism*, ed. Tara Sethia, içinde 123–136, Delhi: Motilal Banarsidass.
- Further Dialogues of the Buddha*. (1926). Sacred Books of the Buddhists, Vol V., Translated from the Pali of the Majjhima Nikaya By Lord Chalmers, London: Oxford University Press.
- Goldstein, E. B. (2009). *Encyclopedia of Perception*, New York: SAGE Publications.
- Gomez, L. O. (1976). "Proto-Madhyamika in the Pali Canon", *Philosophy East and West*, Univ. of Hawaii Press 26:2, 137-165.
- Hanh, T. N. & Philip Kapleau. (1974). *Zen Keys*, New York: Anchor Books.
- Hinüber, O. V. (1996). *A Handbook Pali Literature*, Berlin: Walter de Gruyter.
- <https://psychology-spot.com/the-raft-buddhist-parable-shows-us-how/> (19.01.2023).
- <https://www.accesstoinight.org/tipitaka/mn/mn.022.than.html> (19.01.2023).
- Hua, H. (2002). *The Vajra Prajna Paramita Sutra: General Explanation*, USA: Buddhist Text Translation Society.
- Ireland, J. D. (2007). *Udana and the Itivuttaka: Two Classics from the Pali Canon*, Kandy: Buddhist Publication Society.
- Jaini, P. S. (1998). *The Jaina Path of Purification*, Delhi: Motilal Banarsidass.
- Kalupahana, D. (1986). *The Philosophy of the Middle Way*, New York: SUNY Press.
- Kaya, K. (1999). *Buddhistlerin Kutsal Kitapları*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Keown, D. (1992). *The Nature of Buddhist Ethics*, New York: St. Martin's Press.
- Lay, U. K. (Tarihsiz). *Guide to Tipitaka*, Sri Lanka: The Buddhist Cultural Centre.
- O'Brien, B. (2020). "The Buddha's Raft Parable", Learn Religions, Aug. 26, 2020, [learnreligions.com/the-buddhas-raft-parable-450054](https://www.learnreligions.com/the-buddhas-raft-parable-450054).
- Rig-Veda Sanhita: A Collection of Ancient Hindu Hymns*, (I-VI) . (1866-1888). Trans. by, H. H. Wilson, London: N. Trübner and Co.
- Sangharakshita. (2004). *The Drama of Cosmic Enlightenment: Parables, Myths, and Symbols of the White Lotus Sutra*, Cambridge: Windhorse Publications.
- Snyder, C. R. & Carol E. Ford. (1987). *Coping with Negative Life Events: Clinical and Social Psychological Perspectives*, New York: Springer Science.
- The Connected Discourses of the Buddha: A New Translation of the Samyutta Nikaya*. (2000).

Translated from the Pali by Bhikkhu Bodhi, Boston: Wisdom Pub.

The Dhammapada. (1950). English Translation by S. Radhakrishnan, London: Oxford University Press.

The Diamond Sutra: A General Explanation of the Vajra Prajna Paramita Sutra. (1974). Trans. by Dhyana Master Hsuan Hua, CA: Sino-American Buddhist Association.

The Elders' Verses II: Therigatha. (1995). Translated with an introduction and notes by K. R. Norman, Oxford: Pali Text Society.

The Hymns of the Rigveda. (1973). Trans. by, Ralph T.H. Griffith, Delhi: Motilal Banarsidass Pub.

The Middle Length Discourses of the Buddha: A Translation of the Majjhima Nikaya. (1995). Translated from the Pali by Bhikkhu Nanamoli and Bhikkhu Bodhi, Oxford: The Pali Text Society.

The Udana: The Solemn Utterances of the Buddha. (1902). Trans. by, D. M. Strong, London: Luzac & Co.

Therigatha: Psalms of the Early Buddhists I.– Psalms of the Sisters. (1909). C. A. F. Rhys Davids, Oxford: Pali Text Society.

Thomas, E. J. (1935). *Early Buddhist Scriptures*, New York: AMS Press.

Türkçe Sözlük. (2005). 10. Baskı, Ankara: TDK.

Wright, C. (1997). *Buddhism for Today*, Oxford: Oxford University Press.

Wright, D. S. (2009). *The Six Perfections: Buddhism and the Cultivation of Character*, Oxford: Oxford University Press.

Yitik, A. İ. (2005). *Hint Dinleri*, İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı.